

Panelový boom a bytový šum v Plzni

Historie a vývoj plzeňských sídlišť mezi lety 1945 – 1989

Tematika bytové výstavby v Plzni začala po roce 1945 patřit mezi základní otázky týkající se zlepšení životní úrovně společnosti. V době poválečného období se cílevědomě prosazovala snaha po kvantitativním, ale také kvalitativním řešení tohoto problému, k němuž měla dopomoci rozsáhlá bytová výstavba na území města Plzně. Ve všech městských částech vyrostla velká sídliště s panelovou bytovou výstavbou. Rozsáhlá investiční činnost proměnila tvářnost města Plzně a stala se její organickou součástí, a to i přesto, že většina zkoumaných plzeňských sídlišť se nachází na neatraktivních periferiích. V období socialismu představovala výstavba sídelních komplexů vítanou příležitost zdůraznit politické úspěchy při budování socialistického systému. Sídliště se však záhy, od 80. let 20. století, stala symbolem boje mezi oficiální mocí a rodící se opozicí, poukazující na projevy negativního životního stylu v prostředí sídlišť. Hovořilo se o lidské degradaci, anonymitě jedinců a kritizovala se masovost vzniku nových sídlišť. Dodnes se pro bydlení na sídlištích používají synonyma jako králíkárný, noclehárny, ubytovny, ghetta či panelová džungle. Široká kritika nedostatků panelových domů odsunula do pozadí jeho výhody a vytvořené lidové pojmenování „panelák“ v sobě obsáhl spíše negativa než pozitiva. Dnes, tři čtvrti století od této výrazné kapitoly našich stavebních a architektonických dějin, již můžeme na tento bytový fond nahlédnout s přiměřeným historickým nadhledem. Panelové domy dnes patří mezi přehlížené stavby spojované s minulým režimem. K bydlení slouží nejrůznějším obyvatelům již 69 let. Přes jejich uniformní charakter nejsou všechny stejné, nekvalitní a všední. V panelových domech bydlí třetina (více než tři miliony) obyvatel České republiky, přesto se o nich mnoho neví.

Výstavba bytových domů probíhala v tzv. pětiletkách, tedy v pětiletých plánech hospodářského rozvoje naší země. Panelová výstavba se koncepčně a technologicky připravovala v předchozích pětiletých obdobích, proto se po roce 1970 (období pátého pětiletého plánu) uplatnila v největší intenzitě. Nárůst počtu postavených bytových jednotek tehdejší komunistický režim odůvodňoval schopností socialistického systému zajistit materiální potřeby svých občanů. Po roce 1989 se sídlištní panelová výstavba stala terčem prvoplánových odsudků jako projev socialistické doby a jeden z jejich nejviditelnějších odkazů. Bytová výstavba v Plzni prodělala od roku 1945 významný urbanistický vývoj. Jednotlivými plzeňskými sídlišti či jejich obytnými soubory se zabývá tato panelová výstavba. Mezi nejstarší bytovou výstavbu v Plzni řadíme sídliště Slovany s 5 500 byty, realizované mezi lety 1954 – 1963. Následovalo sídliště Doubravka s více jak 7 000 byty, jehož vznik se datuje mezi roky 1960 – 1967. Dále vývoj pokračoval bytovým komplexem Bory s 3 000 byty, realizovanými mezi lety 1965 – 1972, a výstavbou sídliště Skvrňany s 5 300 byty, zahájenou roku 1968 a dokončenou roku 1976. Poslední budovaný komplex se sídlišti Lochotín, Bolevec, Košutka a Vinice s plánovaným počtem až 23 000 bytů se řadil mezi největší obytné soubory v Československu.

Výstava prezentuje historii a vývoj plzeňských sídlišť a obytných souborů mezi lety 1945 – 1989, které dnes patří mezi nedílnou součást stavebního fondu města Plzně. Seznamuje s okolnostmi a důvody výstavby sídlišť, architekturou a urbanismem těchto celků i s osobnostmi jejich autorů. Podrobněji se tématu věnuje stejnojmenná publikace.

Slovany IV, pohled od jihu. (Fotoarchiv NPÚ ÚOP v Plzni, Viktor Douba, 1967, č. neg. 23349)

Autoři výstavy: David Tuma, Lenka Lišková, Martin Cikán.

Výstava vznikla v rámci výzkumného cíle „Moderní architektura 20. století“, financovaného z institucionální podpory Ministerstva kultury pro dlouhodobý koncepční rozvoj (DKRVO) výzkumné organizace Národního památkového ústavu.